

64 Ante Gelasii tempora, ac postea semper in Ecclesia egregia Sanctorum Martyrum facinora, enarratis compendio illorum vitis, publicè legi confueverunt, prout hodie ex martyrologio recitantur, & ita stabilitum est, ut passiones Martyrum legerentur, Concil. Carthagin. III. can. 13. quæ quidem ex certis authoribus veræ, & authenticæ habebantur. Quod autem Gelasius monet de gestis Martyrum non legendis, accipi debet de quibusdam prolixis historiis, quibus vitæ eorum continebantur, quæ ob incertitudinem authorum, & superflua, vana, & erronea, quibus scatebant, apocryphæ, & ab idiotis, vel hæreticis conscriptæ putabantur. Ita Spondan. an. 401. num. 2. ubi testatur hujusmodi historias legi vetitas esse sexta Synodo cap. 63.

Ibi : Hieronymi, inquam, Augustini, Gregorii.

65 D. Hieronymum perbreve martyrologium elaborasse tradit post Baronium Spondan. anno 388. num. 12.

66 Jam ab exordio nascentis Ecclesiæ, ingruente adversus Christiani nominis professores persecutione, curæ fuit Clementi Pontifici, ut Martyrum agones memoriæ mandarentur, cui muneri septem præfecit notarios per Urbis regiones distributos, ut in singulis acta Sanctorum Martyrum perquirentes scriberent. Spondan. ex Baronio anno 98. num. 3. Postea Fabianus Papa his notariis totidem Subdiaconos addidit, ut quæ illi notis scriperant, hi literis latius, & apertius exprimerent. Spondan. anno 238. num. 1. & Verum hæc sacra monumenta edito Diocletiani maxima est parte flammis tradita perierunt. Spondan. ubi proximè.

Verf. Quirici, & Julittæ.

67 Julittæ, & Quirici ejus filii præclarum martyrium pluribus enarrat, asserens non esse eam historiam, quam Gelasius apocrypham hic dixit. Surtius ex Simeone Metaphraste tom. 3. de probat. Sanctor. historiis, die 16. Junii, ubi tradit, Julittam genere, ac divitiis illustrem fœminam ex Iconio urbe in Lycaonia, viro & fortunis orbatam, post diutinam peregrinationem Tarsim advenisse, ubi pro Christi fide dirisimè cruciata cum Quirico trimo gloriosè occubuit. Hujus eximie Martyris mentio fit apud Card. Baron anno 305. numer. 14. Spondan. in Epit. ibidem, n. 15. Carrill. Annal. eod. anno, fol. 113. Marul. lib. 5. cap. 6. Gualter. in Chronic. ad ann. 400. pag. 278. Theat. vitæ humanæ lit. A. pag. 342. & lit. M. pag. 284. Vide infra, cap. prox. n. 94. & 95.

Verf. Omni devotione veneramur.

68 Veneratio, cultusque à tempore Apostolorum Sanctis Martyribus, eorumque Reliquiis reddi consuevit, quem usum Sancti Patres Ecclesiæ communi consensu probarunt, renitentibus tamen hæreticis aliquibus, quorum primus Eunomius extitisse fertur, eumque alii hæresiarchæ sequuti fuere. Consule Baron. & Spondan. anno 55. n. 2. & 3. & anno 58. num. 38. anno 97. num. 7. anno 277. num. 8. & anno 319. num. 9. Cui Martyrum honori ut obviam irent Gentiles, de more

cadavera eorum flammis, aut fluctibus tradebant. Spondan. anno 102. num. 2. anno 109. num. 2. anno 179. num. 2. & anno 302. num. 5. Verum alii Reliquias Christianis vendebant, qui illas ut colerent, pecunia redimebant, sicut superius præmiffimus, num. 59. Adde Gualter. in Chronic. ad annum 110. ex pag. 50.

Sed non omnibus, qui in persecutionibus Fidelium morte ab infidelibus afficiebantur, absque delectu cultus exhiberi consuevit, sed illis tantum qui per Ecclesiam approbari meruerunt, quod prævio exacto examine fiebat. Spondan. an. 55. n. 4. & anno 302. num. 20. nam ad veri martyrii lauream quinque concurrere debent conditiones, de quibus Valent. supra, Verf. ut autem, cum seqq. Theatrum vitæ humanæ lit. M. pag. 279. In quibus differant veri Martyres Christi à pseudomartyribus petendum est à P. Suar. tract. de Fide, disput. 4. sect. 3. num. 6. Adde quæ de Reliquiarum veneratione habentur supra, lib. 1. cap. 10. à num. 51.

Ibi : Siquidem hac in re secundum veriore sententiam.

In canonizatione Sanctorum Papam in errorem 70 labi non posse, & oppositam sententiam impiam & temerariam censerit, cum pluribus tenuimus supra, d. cap. 10. num. 49. Sed si aliquando circa cultum Reliquiarum Sanctorum aliquid erroris emerisset ex privato aliquorum instinctu, Deus diu latere non permisit, id alicui ex servis suis per revelationem aperiens, ut veritate prodita fallitas appareret, ut de S. Martino Severus scribit in illius vita, cap. 8. Ita Spondan. anno 55. in fin.

Verf. Item vita Patrum Pauli.

Idem observat Barbosa in collect. ad cap. Sancta Romana, num. 16. 15. distinct. Cardin. Baron. Annal. tom. 3. anno 358. num. 24. Valcarcer. in Epitome Jur. Canon. in d. cap. Sancta, §. Item vitas. col. 42. Posselin. in appar. sacro tom. 1. verb. Antonius Aegyptius, pag. 355.

Vitas egregias perillustrium Anachoretarum, Pauli, Antonii, & Hilarionis, authenticas esse, ut pote quæ à D. Hieronymo elaboratæ noscuntur, in confesso est apud omnes, à quo recentiores, qui de Sanctis Eremitis disseruere, plurima hausierunt, ut Card. Baron. in Annalib. Spondan. in ejus Epit. pluribus in locis : similiter Gualter. in Chronic. Surtius de probat. Sanctor. histor.

De vita sancti Pauli Eremitarum Principis, disse- 73 rit Card. Baron. anno 253. ex num. 111. & anno 343. Spondan. illo anno, num. 16. hoc num. 1. & 2. Obiit secundum Baron. anno Christi 343. Julii I. Pontificis 7. Imperatoris Constantii & Constantis 7. ætatis suæ 113. A quo solitudinem petierit anno, quæstionis est. Baron. asserit à vigesimotertio, Spondan. & plerique à decimosexto. Vide Spond. d. anno 253. n. 16. Gualter. ad ann. 300. pag. 216. Surtium tom. 1. die 10. Januar. Theatrum vitæ humanæ pluribus in loc. in indic. verb. Paulus Thebanus, Carrill. Annal. anno 343.

De vita sancti Antonii Abbatis, Magni cogno- 74 mento, scribit Baron. anno 310. 328. 340. 343. & 358. & ibi Spondan. in Epitome, Sur. tom. 1. die 17. Januarii, Theatrum vitæ humanæ sup. verb. S. Antonius Aegyptius, Carrill. anno 358. Vixit quinque supra centum annos, & in cælum migravit anno 358. juxta Baron. d. anno 358. quem

quem sequuntur Spondan. ubi num. 5. Carrill. ubi proximè, qui fuit annus 7. Liberii Pontif. & 22. Imper. Constantii.

75 De beato Hilarione videndi Baron. anno 358. 362. 365. & 372. & ibi Spondan. Gualter. ad annum 400. pag. 282. Sur. sup. tom. 5. die 21. Octobris Onuphr. in Chronic. anno 351. Theatrum vitæ humanæ in indic. verb. Hilarion Abbas, Carrill. anno 372. Martyrolog. die 21. Octobr. Tetram cælo commutavit octogenarius, anno Christi 372. ut testantur Baron. eod. anno, Spondan. & Carrill. secundum quos hic annus numeratur sextus Pontificatus Damasi, & nonus Imperii Valentiniani, & Valentis. Vide Baron. in Martyrolog. die 21. Octobris.

Ibi : Antonii vitam scripsit Anastasius.

76 Cujus frequenter mentio apud Card. Baron. Spondan. & alios, qui de beati Antonii gestis disseruerunt. Congressum tamen S. Antonii & Pauli à beato Hieronymo enarratum, prætermisit Anastasius, ut ait Spondan. anno 343. num. 1. Hic est beatus Anastasius, quem supra memoravimus, qui D. Antonium visitavit, cui duo pallia donavit. Spondan. ex Baron. anno 328. num. 2.

Verf. Item actus Beati Sylvestri.

77 Ex quibus plura deprompserunt, qui vitam beati Sylvestri memoriæ prodidere, ut Card. Baron. anno 324. & ibi Spondan. Surtius tom. 6. die 31. Decembris, Platina, Ribadeneira, Illescas, & alii, qui de vitis Sanctorum, ac Summorum Pontificum egerunt. Sed observare oportet cum Spondan. d. anno 324. num. 25. duplicia acta Sylvestri reperiri, quædam prius edita Latino sermone, quæ authentica sunt : alia postea ab aliquo Græcorum conficta, Græcæque prodita sub falso Eusebii Cæsarensis nomine, ex libro de Martyribus, quæ non ante millesimum Christianum innotuerunt. His additum est editum de donatione Constantini in odium Ecclesiæ Romanæ, quod in prioribus actis non erat. Hoc autem Græci commentum sunt, ut appareret, quæ Ecclesia Romana possidet, non à Christo, sed ab Imperatore accepisse.

Ad Num. 8.

78 Author certus actum B. Sylvestri nequit assignari, etsi ipsi approbationem meruerint, neque eos edidit Eusebius Cæsarensis, ut D. Covar. videtur, sed falsò sub illius nomine à Græcis sunt editi, illi scilicet actus commentitii, ac depravati, de quibus Spondan. ubi proximè. Nec mirum haberi debet, quod liber, cujus author ignoratur, non censeatur apocryphus ; nam & inter sacra Volumina extant aliqua, quorum Scriptores ignoti sunt, ut supra, hoc lib. cap. 14. prænotatur.

Ibi : Qui Pontificum omnium à Petro exorditus.

79 Opus hoc de vitis Pontificum, quod Damaso tribuitur, non ab ipso, sed ab Anastasio S. R. Ecclesiæ Bibliothecario post quingentos ferè annos ab obitu Damasi elaboratum tenet post Baron. Spondan. anno 45. num. 13. & anno 69. num. 14. hujus Anastasii meminit Bellarmin. de Scriptore.

Ecclesiast. seculo 9. anno 858. Gualter. in Chronic. ad annum 600. pag. 598.

Verf. Primum etenim.

Constantinum à B. Sylvestro Romæ baptizatum, adversus Eusebium Cæsarensensem & sequaces pluribus probat Card. Baron. Annal. Ecclesiast. anno 324. quem refert Spondan. in Epitome, eo anno, num. 10. cum seqq. cui sententiæ subscripserunt Surtius supra, tom. 6. ult. die Decemb. c. 14. Carrill. Annal. anno 324. Theatrum vitæ humanæ lit. B. pag. 63. Gualter. in Chronic. ad annum 400. pag. 279. Bobadill. in Politic. lib. 2. cap. 17. n. 11. August. Steuch. lib. 1. de donat. Constantini, Marta de juridict. p. 1. cap. 30. num. 11. 13. Barbosa in collect. ad cap. Futuram 12. q. 1.

Hæc Historia de baptismate Constantini non eodem modo à Scriptoribus narratur : sed illud discrimen omittendum non est ; nam quidam asserunt, quibus D. Covar. adhæret, B. Petrum ac Paulum exprobrasse sævitiam Constantino cupienti parvulorum sanguine se à lepra mundari. Alii in quibus est Baronius & Spondan. ubi supra, volunt Imperatorem commotum matrum gemitibus à cæde infantium abstinuisse, quos enecandos collegerat, cujus pietatis intuitu sacri Apostoli in somniis apparentes de Baptismo à Sylvestro suscipiendo ad corporis etiam sanitatem Imperatorem admonuerunt.

Constantinus sacra ablutione est lotus sui Imperii anno 19. Pontificatus Sylvestri 9. qui est Christi 324. in palatio Lateranensi, haud pluribus interessentibus, ubi hodie baptisterium existit. Hæc juxta Baron. d. anno 324. qui ex num. 33. plura memorata digna, quæ ante ac post Baptisma Constantini evenerunt, fusè recenset, & eadem in compendium redegit Spondan. in Epitome eod. anno, à num. 6. & 7. refert Sozomenum aientem, quod Constantinus jam à quo Maxentium devicit, se Christianæ adscripsit Religioni, suscepto Baptismate. Sed hoc communi omnium calamo comprobatur.

Ibi : Dubi tamen ex eo videtur.

Hæc opinio Eusebii Cæsarensis, qui scripsit 83 Constantinum in extremis agentem sacro baptismate insignitum, acriter impugnatur à Cardin. Baron. d. anno 324. ex num. 33. & à Spondano in Epitome à num. 14. Ipse tamen post num. 18. pro Eusebio nonnullas rationes expendit Baronii argumentis satisfaciens, non tamen hujus sententiam omnino deserit, qui utique D. Covar. assentitur ea vel maximè ratione, quod inverisimile est, Imperatorem ita pium, & erga Ecclesiam, Fidemque Catholicam devotum in tempus mortis sacri Baptismatis susceptionem protelasse, Christumque tamdiu inimicum habuisse, quem summa veneratione colebat. Vide ad hæc Baron. & Spondan. ubi proximè, adversus Eusebium late differentes.

Verf. Secundo loco.

Series editi de donatione Constantini habetur 84 apud Mart. sup. d. cap. 30. num. 1. Theatrum vitæ humanæ lit. R. pag. 363. & donationem B. Sylvestro factam à Constantino latissimè probent ex neotericis Arn. Pontacus in not. ad Chron. B. Hieronymi, August. Steuch. tract. de donat. Constant. Marta d. cap. 30. per tot. August. Barbosa de potest. Epi.

Episcopi, part. 1. tit. 2. cap. 2. num. 68. & in collect. ad cap. *Constantinus*, 96. *distinct.* qui pro hac opinione penè innumeros congerit, quæ adeò recepta est, ac Pontificum decretis roborata, ut non procul ab hæresi sit eam inficiari, ut ex Abbate & Rolando à Valle tradunt Cardin. Tusch. *lit. D.*, *conclus.* 689. num. 7. Barbofa in d. *collect.* num. 4. Quod donationis instrumentum confectum est die 30. Martii, anno quo Imperatorem baptizatum asseruimus supra.

Ibi : *Ex multis tamen conjecturis, & rationibus.*

85 Sententiam tamen oppositam, quæ donationem factam negat, sustinent non pauci, ex quibus aliquos recenset Barbofa *ubi proxime*, in quibus numerari potest Card. Baron. *anno 324. ex n. 117.* quem refert ac sequitur Spondan. *num. 23. cum seqq.* hi enim etiam agnoscent Ecclesiam Romanam à Constantino pluribus donis, ac prærogativis affectam, edictum tamen de donatione, quod actis Sylvestri insertum est, apocryphum arbitrantur, prout tetigimus supra, *num. 77.* De his iterum Baron. *Annal. tom. 12. anno 1191.*

Ibi : *Quo in loco Glossa in verbo Constantinum, querit.*

86 Supposito cum communi Orthodoxorum sententia, quod Constantinus B. Sylvestro donaverit quæ in illius actis recensentur, in controversiam incidit, an Imperator ea conferre Pontifici valuerit in Imperii detrimentum, ac diminutionem? Et licet nonnulli contrà sentiant, communiter tamen placet talem donationem jure subsistere, quam opinionem tuentur plurimi apud Bobadill. in *Polit. lib. 2. cap. 17. num. 11. lit. B.*, quibus addendi sunt Tusch. *ubi sup. d. conc. 689. à princip.* Marta ex plurimis supra, *num. 30.* Barbofa in *collect. ad cap. Constantinus*, num. 4. *cum seqq.* ubi probat, Cevall. *commun. tom. 1. q. 345.* qui pro utraque parte auctores congerit, isti & alii asserunt hæreticum, aut penè hæreticum censerent eum, qui tenuerit istiusmodi donationem invalidam.

Verf. *Ceterum apud Gratianum.*

87 Lapsus Gratiani, dum Melchiadi Pontifici tribuit, quæ in cap. *Futura*, 12. q. 1. continentur, adnotant Glossa *ibi*, Barbofa in *collect. ad eum text.* Marta *sup. num. 41.* qui tamen Gratianum conatur excusare atens, eum non fuisse auctorem tituli illius capituli, sicut nec cæterorum omnium, qui Decreti textibus superpositi leguntur; quod quidem difficile suaderi potest; quia incredibile est, ut Gratianus non laudaret auctores locorum, quæ congesti, ut illis Fides adhiberetur, quod ipsi onerosum minimè foret, alii verò ferè impossibiles, ut per se notum est.

88 Error autem Gratiani evidentissimè patet; nam si Melchiades, sive Melchisedech Sylvestrum in Pontificatu antecessit, ut videre licet apud Euseb. O-nuphrium, Genebrard. Ador. Viennens. Gualter. in *Chronic. Platin. Ciakon. in Melchiade*, & in *Sylvestro*, Baron. *anno 314.* ubi Spondan. *num. 1.* quod extra dubitationem est, quomodo Melchiades valuit testificare de Constantini baptismo, ac donatione, quæ annis ferè undecim post obitum

suum sub successore Sylvestro contigerunt? Etenim Melchiades in facta concessit anno 313. & Constantinus Christianorum numero adscriptus est, ac donationem confectis anno 324. juxta Baron. & Spondan. & Carrill. *eisdem annis.*

Ibi : *Et quia Melchiades occisus fuerit.*

B. Melchiades à tyrannis interfectus non est, 89 sed superatis cruciatibus, supervixit, ac deinceps mortem naturalem obiit in pace. Spond. ex Baron. *anno 313. num. 11.* Gualter. in *Chronog. ad annum 400. pag. 276.* Carrill. *Annal. anno 313.* Sebalt. Nicolini in *Epitome Hist. Ecclesiast.* §. 33. (ubi observat hunc Summum Ecclesiæ Præulem, qui Afer vulgò dicitur, Hispanum esse, Matriti ex Afris parentibus ortum,) & in *Bullar. Magno Cherub. tom. 1. in Melchiade*, non asserit eum martyrio insignitum, cum in cæteris Martyribus Pontificibus id exprimat. Hoc inde manifestum fit, quia cum Melchiades è vivis migravit, Ecclesia gaudebat Pacifica tranquillitate, siquidem Maxentius, qui in Occidente Christianos dire persequeretur, anno 312. interit à Constantino devictus, & in Tiberim è ponte delapsus. Spondan. ex Baron. *anno 312. n. 2. & 8.* & Maximinus Christianæ Religionis in Oriente acerrimus hostis, præ metu ob clades divinitus inflicta, sub idem tempus à tyrannide desliterat. Spondan. *eodem anno, num. 1.* Unde nemine Ecclesiam persequente, Melchiades pro Religione enecari nequivit. Nec refert quod vulgò Melchiades Martyr vocitetur, quia in antiquis Ecclesiasticis monumentis inter Martyres numeratur propter ea quæ sub Maxentio pro Fide Catholica pertulit, etiam mortem non subierit, cum sic cruciati, quondam in Ecclesia Martyres dice-rentur, sicut prænotavimus supra, *num. 60.* & in specie observat Spondan. *anno 313. num. 11.* His assentiri videtur D. Covarr. paulò inferius, *sub hoc vers. ad fin.* ubi animadvertetur à nobis *num. 94.* Quæ cum ita sint, frustra cum eo angimur in disquirendo sub quo Imperatore beatus Melchiades fuerit peremptus.

Ibi : *Quæ quidem ratio est omninò intelligenda.*

De Maximianorum, seu Maximianorum discrimine agit, Spondan. *anno 304. num. 4.* & qui dominabatur Oriente, cum Melchiades decessit, fuit Maximinus Galerius, qui à Galerio Maximiano socio Imperatoris Constantii adoptatus, illi in Oriente successit. Vide Baron. *anno 306.* ubi Spondan. *num. 2.*

Ibi : *Prius mortem obiisse Galerium Maximinum.*

Contrà tradit Baron. & ex illo Spondan. *anno 9E 314. num. 2.* qui testantur hoc anno Maximinum miserè occubuisse, & sic post mortem Melchiadis, sicut apparet ex præmissis supra, *n. 88.*

Ibi : *Utcunque sit, Melchiades.*

Refragatur similiter Baronius, qui Constantini 92 victoriam, ac interitum Maxentii, post quæ illicò Ro-

Romæ ovens Imperator adivit, ad annum 312. refert, mortem verò Melchiadis ad finem anni sequentis 313. evenisse asseverat, quem refert Spondan. *anno 312. & anno 313. n. 11.* illisque accedunt Carrill. *eisdem annis*, Gualt. in *Chronog. ad annum 400. pag. 276. & 277.* ubi de Melchiade, & Constantino.

Ibi : *Et quia facillimus fuit apud Platinam.*

Error Platinæ versari potest quoad passionem, ac tormenta Melchiadis, non quoad necem, cum ipse interfectus ab aliquo non fuerit, sed naturaliter obierit, ut supra, *n. 89.* demonstravimus.

Ibi : *Siquidem scriptum extat.*

93 B. Catharina sub Maximino laurea martyrii meruit redimiri. Baron. *anno 307.* Spondan. *ibi. num. 6.* Carrill. *eodem anno*, Gualter. *sup. pag. 278.* Surtius *tom. 6. die 25. Novembris*, lapsusque eorum qui scribere, jussu Maxentii fuisse peremptam illam, improbant, Baron. in *Martyrolog. die 25. Novembr.* Gualter. *supra.*

Ibi : *Questionem illam inter Cæcilianum.*

94 De hac controversia ac Donatistarum causa, inito Romæ Concilio, cognovit Melchiades eo anno quo mortem oppetivit, postquam Maxentius à Constantino superatus perierat, ut planè constat ex Baronio *anno 313.* & ibi Spondan. *an. 5.* junctis iis quæ nuper *n. 89.* tradidimus. Verùm licet Melchiades cum Constantino post mortem Maxentii per epistolas communicavit, non inde sequitur. ut idem Pontifex possit testificari de iis, quæ multos postea annos jam rebus humanis exemptus Constantino evenerunt, ut Baptisina, & donatio.

Ibi : *Si Romæ Melchiades post Maxentium.*

Hæc conveniunt traditis per me supra, *n. 89.* neque aliud tenendum est.

Verf. *Item scripta de inventione S. Crucis.*

95 Vide in hunc Gelasii locum Barbof. in *collect. ad cap. Sancta*, num. 18. 15. *distinct.* Acutiam *ibidem, num. 29.* Azor. *Institut. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 16. vers. Secundo queritur*, Spondan. *an. 326. n. 7.* P. Suar. *de religion. tom. 1. lib. 2. cap. 7. n. 9.* qui asserunt, Gelasium nequaquam dubitasse de veritate historiarum, inventionisque S. Crucis, sed loquutum esse, ita de quibusdam scriptis, quæ tunc legebantur, & suspectæ Fidei erant propter plura mendacia, & errores in eis insertos: non tamen fidem detrahit illis, quæ Catholici, & veridici Auctores scripserunt, beatus Ambrosius, Paulinus, & alii, quos D. Covarr. memorat infra, *vers. Sed & præter.*

Ad Num. 9.

Hæc historia de inventa per Helenam S. Crucis, cum aliquo discrimine ab Authoribus enarratur,

ut observat Spondan. post Baron. *anno 326. n. 8.* Suar. *sup. num. 6.* ubi subdit, hanc diversitatem non continere contrarietatem aliquam, sed unus omisit, quod alter expressit, omnia tamen simul possunt esse vera, quod ipse bene probat opiniones de miraculis concilians; quæ inter se videntur oppositæ.

Ibi : *Etenim Eusebius Casarensis.*

Spondan. *anno 326. in addit. post num. 7.* ait, 97 Eusebium mentionem de S. Crucis inventionem fecisse tum *ad fin. Chronici*, tum *lib. 3. de vita Constant. cap. 29.* cujus verba transcribit. Sed etiam ab Eusebio prorsus omitteretur huiusmodi historia, non ideo dubiæ fidei habenda esset, quamplures ex antiquis gravissimi Scriptores memorie prodiderunt, ut asserunt Azor supra, *vers. Decimo queritur*, Suar. *ubi sup. n. 9.*

Ibi : *Est communi Ecclesia consensu festum hoc.*

De festo S. Crucis, & à quo cæperit in Ecclesia 98 celebrari, & utrum induci potuerit, latè Suar. *d. cap. 7. ex n. 5.* Azor. *d. cap. 16. per tot.*

Ibi : *Helenam Constantini matrem.*

De qua Baron. *Annal. anno 306. & in not. ad 99 Martyrolog. die 28. Augusti*, Spondan. *d. anno 306. num. 5. cum seqq.* ubi de genere ac parentibus Helenæ.

Ibi : *Verùm quia difficilis adhuc.*

Imò facillimè Crux Domini ab aliis discerni 100 potuisse videtur, siquidem Christus Dominus clavis affixus est Cruci, latrones verò funibus alligati, ut communiter depingi solent: quare in Cruce Dominica extitere vestigia, & foramina clavorum, quæ in aliis non reperiebantur, nec opus erat miraculum, ubi tam evidens discrimen apparebat. Dicendum est tamen contra vulgarem existimationem, latrones etiam clavis crucifixos fuisse, ut ex Non. Poëta refert Just. Lips. *tract. de Cruce, lib. 2. cap. 8.* quem sic ex Græco in Latinum vertit: *In cruce præduris clavis fixi, inque ligati.* Cui accedit Azor. *sup. vers. An verò*, ubi inquit aliàs miracula non desiderari. Ad quod non levem exhibet conjecturam, quod plures clavi extant, qui ut sacri venerantur, quia eis Christus creditur crucifixus; & tamen tribus, aut quatuor ad summum Dominum fuisse cruci affixum, omnes profitentur. De clavorum multiplicitate Spondanus testatur post Baron. *anno 326. n. 12.*

De sacrosanctis Clavis qui cum S. Cruce inven- 101 ti sunt, agunt Baron. *ubi proxime, anno 326.* & ibi Spondan. *n. 11.* Azor. *sup. vers. Quinto queritur*, Sur. *de vita Sanctor. in addit. tom. 7. die 3. Maji*, & alii ex laudatis à D. Covarr. *vers. seq. & eis*, quos nos adjiciemus, qui communiter asseverant etiam quoad clavorum numerum discrepent inter se, Helenam ex clavis tribus frantum fieri præcepisse, & diadema intexui, quæ filio Constantino ipsa misit: fertur quoque unum, dum in Occidentem rediret, in mare Adriaticum iniecit, ut illud, in quo frequentibus tempestatibus navigia naufragabant, sedaretur in posterum, & ita evenisse. Sic ex aliis Spondan. *d. n. 11.*